

De voorzitter van de Tweede Kamer
der
Staten-Generaal
postbus 20018
2500 EA 's-Gravenhage

Uw brief van	Ons kenmerk	Contactpersoon	Zoetermeer
	WO/B/2001/40652		31 oktober 2001
Onderwerp		Doorkiesnummer	
Duaal wetenschappelijk onderwijs			

In deze brief informeer ik u over mijn visie op de toekomst van duaal academisch onderwijs. Aanleiding is het einde van de periode waarin universiteiten hebben geëxperimenteerd met duale wetenschappelijke opleidingen en het verschijnen van een evaluatierapport terzake van de Inspectie voor het Onderwijs.

Met deze brief kom ik tegemoet aan het schriftelijk verzoek van de vaste kamercommissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (brief 6 september 2001, kenmerk M 01-43) om het bovengenoemde inspectierapport van een regeringsstandpunt te voorzien.

1. Voorgeschiedenis en achtergronden

In het ontwerp-HOOP 1998 is aangekondigd dat met ingang van het studiejaar 1998-1999 ook in het initieel wetenschappelijk onderwijs duale opleidingen kunnen worden aangeboden. Bij de behandeling van het ontwerp-HOOP 1998 heeft de Tweede Kamer ingestemd met de start van een experimenteerperiode. In art. 7.7.a van de WHW is per 2 april 1998 geregeld dat de minister van OCenW universiteiten kan toestaan om een opleiding tevens duaal in te richten. Met de *Regeling stimulering experimenten duale opleidingen wetenschappelijk onderwijs 1998-2001* is een experimentenbeleid gestart met als doel een leerproces tot stand te brengen. Op grond van deze tijdelijke regeling hebben 30 duale wetenschappelijke opleidingen in de periode 1998-2001 een subsidie ontvangen. Uw Kamer heeft bij de start van deze

experimenten aangegeven dat het academisch karakter en de breedte van opleidingen gehandhaafd moeten blijven, dat duale opleidingen aan dezelfde eisen dienen te voldoen als reguliere opleidingen en dat de aanpak zorgvuldig moet zijn.

Toegezegd is dat uiterlijk september 2001 aan uw Kamer verslag uitgebracht zou worden over de werking van de experimentele opleidingen. Ik heb de Inspectie van het Onderwijs verzocht de experimenten met duale wetenschappelijke opleidingen te evalueren. De inspectie heeft in juni 2001 een evaluatierapport doen verschijnen (Inspectierapport, nr. 2001-5). Voor het geval uit de evaluatie zou blijken dat duale opleidingen in het wo in een behoefte voorzien, voorziet het wetsvoorstel ter uitvoering van in het HOOP 1996 aangekondigde maatregelen (kamerstukken II 1996-1997, 25 370, nrs. 1 t/m 3) in de mogelijkheid tot het instellen van duale opleidingen in het wo als reguliere optie.

Adviescommissie

Ik heb de klankbordgroep duaal academisch onderwijs, onder voorzitterschap van dr. ir. B. Veltman (voorzitter AWT), verzocht om mede op basis van het inspectierapport een advies uit te brengen over de toekomst van duale wetenschappelijke opleidingen. De klankbordgroep is te zien als een voortzetting in uitgebreide vorm van de commissie Veltman die eerder heeft geadviseerd over de selectie van te subsidiëren experimentele duale opleidingen. Het advies van de klankbordgroep vormt een belangrijke input voor mijn beleidsreactie en is als bijlage bij deze brief gevoegd.

Continuïteit bestaande duale opleidingen

Voor de bestaande duale opleidingen is het van evident belang tijdig te weten waar zij aan toe zijn nu de experimenteerperiode is afgelopen. In dit verband heb ik eind 2000 de betrokken instellingen medegedeeld dat de op grond van art. 7.7.a WHW verleende toestemming om een opleiding duaal in te richten niet aan een termijn is gebonden. Dit betekent dat de bestaande duale opleidingen - los van de ommekomst van de experimenteerperiode - ook in het studiejaar 2001-2002 nieuwe duale studenten kunnen opnemen. Hiermee is de continuïteit van de bestaande duale opleidingen geborgd. Voor nieuwe duale wetenschappelijke opleidingen die willen beginnen is het van evenzeer belang dat zij tijdig weten welke blijvende status de duale leerroute in de WHW krijgt.

2. Bevindingen Inspectie voor het Onderwijs

De onderwijsinspectie heeft in haar evaluatierapport geconstateerd dat alle duale opleidingen voldoen aan de wettelijke vereisten. In het algemeen beoordeelt de inspectie

duaal leren als een belangrijke ontwikkeling in het perspectief van de invoering van de bachelor-master structuur. Aanvullend constateert de inspectie twee zaken, waarvoor ook de klankbordgroep in haar advies aandacht vraagt. Ten eerste is er volgens de inspectie bij de experimenten overwegend nog sprake van dat de werkperiode plus voorbereidingen daarop min of meer zijn toegevoegd aan het reguliere programma. Hierdoor duren alle duale opleidingen ook langer dan de voltijdse tegenhanger. Leren aan de universiteit en op de werkplek gaan nog niet steeds vloeiend samen in een samenhangend curriculum. De onderwijsinspectie hanteert hierbij als verklaring onder meer dat het verkrijgen van draagvlak binnen de instelling vaak meer tijd kostte dan aanvankelijk werd gedacht.

De duale opleidingen kozen daarom in veel gevallen voor de voorzichtige weg, hetgeen betekende dat zij voornamelijk aansloten bij het voltijds programma. Tweede belangrijke kanttekening is dat de *borging* van de kwaliteit van de leerwerkplek nog niet voldoende is geregeld. Criteria voor de werkplek, het werkplekleren en de begeleiding daarvan ontbreken meestal, c.q. zijn niet vastgelegd.

De kwaliteit van de opleidingen op zichzelf genomen is niet onderzocht. Er is geen aanleiding aan de kwaliteit te twijfelen. De inspectie constateert dat opleiders, studenten en werkgevers de duale opleidingen veelal als 'academisch-plus' omschrijven, vanwege de zwaarte van het duale programma.

3. Advies klankbordgroep

Van het advies van de klankbordgroep heb ik met veel belangstelling kennis genomen. Kern van het advies is om duaal wetenschappelijk onderwijs in de WHW op te nemen als reguliere leerroute en tegelijkertijd ontwikkelingen te monitoren en expertise-ontwikkeling te bevorderen.

Naar mijn mening doet het advies recht aan de conclusies van de onderwijsinspectie en heeft de klankbordgroep daarbij goed oog gehad voor de ontwikkeling van en kansen voor duaal onderwijs in het veld. De klankbordgroep benadrukt in dit kader de positieve opbrengsten van de experimenten. Positieve aspecten zijn onder meer de verbetering van contacten tussen opleidingen en het werkveld en de sterke nadruk die duale opleidingen leggen op academische vaardigheden.

Ik beschouw het advies als een aansprekende combinatie van ruimte geven aan ontwikkelingen, maar deze ook kritisch willen volgen en waar nodig stimuleren en ondersteunen. In mijn beleidsreactie wil ik deze heldere lijn graag doortrekken. Voor de precieze conclusies en aanbevelingen van de klankbordgroep verwijs ik naar de bijlage bij deze brief.

4. Beleidsreactie

Met de klankbordgroep beschouw ik duaal onderwijs als een verrijking van het universitaire onderwijsaanbod. Duale opleidingen dragen bij aan de variëteit van leertrajecten binnen de universiteiten. Duaal leren noodzaakt tot een fundamentele bezinning op een heldere conceptualisering en kwaliteitsborging van het curriculum; zaken die ook voor veel reguliere opleidingen van belang zijn. Ik vind het van groot belang voor de vernieuwing en verbreding van het wo dat duale opleidingen zich verder kunnen ontwikkelen. Daarbij horen geen onnodige wettelijke drempels. Ik neem het advies van de klankbordgroep om duaal wetenschappelijk onderwijs als reguliere leerroute in de WHW op te nemen daarom graag over. Deze verruiming heeft geen consequenties voor de studiefinanciering, aangezien voltijdse studenten toch ook recht op studiefinanciering hebben.

Dit laat onverlet de opmerkingen dat duaal academisch onderwijs als onderwijskundig concept nog verdere ontwikkeling behoeft. Ik heb de conclusies van de klankbordgroep in dit opzicht zo verstaan dat er behoefte is aan een bevordering van de conceptualisering van duaal wo en versterking van de mogelijkheden van kwaliteitsborging.

Het betreft hier immers nieuwe onderwijskundige uitdagingen, die extra aandacht kunnen behoeven. De klankbordgroep doet mijns inziens enkele werkbare suggesties om dualisering als proces te monitoren en expertise-ontwikkeling te bevorderen.

In dit kader neem ik allereerst de suggestie over om de inspectie te verzoeken over enige tijd opnieuw duale leerroutes in het wo te onderzoeken.

Met de klankbordgroep vind ik dat de accreditatie van duale leerroutes de 'proof of the pudding' wordt. In de praktijk van visitatie en accreditatie van duale academische opleidingen dient recht te kunnen worden gedaan aan de bijzondere aspecten van duale leerroutes in het wo. Expertise-ontwikkeling en -verspreiding dienen mijns inziens vooral voort te komen vanuit de duale opleidingen zelf. Ik vind het dan ook een heel goed initiatief dat de duale academische opleidingen zich vorig jaar georganiseerd hebben in het Landelijk Overleg Duaal Academisch onderwijs (LODA). In de afgelopen periode heb ik het secretariaat van het LODA met een kleine subsidie ondersteund. Ik wil ook in de komende jaren de platformfunctie van het LODA zonodig blijven ondersteunen, vanuit de doelstelling dat het LODA een belangrijke rol kan spelen voor de verdere conceptualisering van duaal leren en versterking van de mogelijkheden van kwaliteitsborging.

Studiepunten voor werkperiode (n)

Thans kennen duale wetenschappelijke opleidingen (zeer) weinig studiepunten toe aan de werkperiode. De inspectie meent dat een duale studie niet substantieel veel langer behoeft te duren dan de voltijdse route. Voorwaarde is dat een goed doordacht duaal opleidingsprofiel is uitgewerkt in een curriculum waarbij een deel van de eindtermen op de werkplek worden verworven. De klankbordgroep acht het hierom gewenst dat in de toekomst de werkperiode met meer studiepunten wordt bedeeld. Ik deel deze visie. De eindtermen van de duale leerroute zijn immers dezelfde als die van de voltijdse of deeltijdse tegenhanger. Toekenning van studiepunten voor de werkperiode is een directe uiting van het gegeven dat in een werkperiode daadwerkelijk wordt geleerd en dat daaraan ook een beoordeling verbonden dient te worden binnen het curriculum. De werkperiode behoort dus zoveel mogelijk te worden ingepast in de cursusduur. Voor zover de feitelijke studieduur toch de nominale studieduur overstijgt kan dit geen gevolgen hebben voor de studiefinanciering. De universiteiten kunnen zonodig in dat geval zelf in een voorziening voor de kosten van levensonderhoud, al dan niet in afstemming met de werkgever van de student, voorzien.

Kosten duaal onderwijs

De Stimuleringsregeling duaal wetenschappelijk onderwijs is beëindigd met het studiejaar 2000-2001. De klankbordgroep wijst op de kostenverschillen die voortkomen uit de differentiatie in onderwijsaanbod en dat dit gegeven meegenomen dient te worden bij de gedachtevorming over een toekomstig bekostigingsstelsel van het wo. In de nota 'Naar een open hoger onderwijs' heb ik aangekondigd een werkgroep in te stellen met als opdracht de verkenning van scenario's voor financiering van de masterfase van het wo.

In de verkenning die deze werkgroep momenteel uitvoert is onder meer de vraag aan de orde hoe in de financiering meer rekening kan worden gehouden met differentiatie in het onderwijs, waaronder ook begrepen de financiering van duale masteropleidingen. Ik verwacht u eind dit jaar nader te kunnen informeren over de resultaten van de werkgroep en de scenario's voor de financiering.

Daarnaast beschikken de universiteiten en hogescholen op grond van artikel 7.44 WHW reeds over de mogelijkheid voor studenten aan duale opleidingen een eigen instellingscollegegeld vast te stellen, met een minimum van 1.250 gulden. Instellingen maken in de praktijk geen gebruik van de mogelijkheden die dit biedt om extra kosten die samenhangen met bijzondere (kwaliteits)aspecten door te rekenen in het collegegeld.

Duale bachelors opleidingen

Het is de algemene verwachting dat duale opleidingen in het wo vooral in de masterfase voor studenten een aantrekkelijk alternatief zullen zijn. Conform de aanbeveling van de klankbordgroep wil ik evenwel geen belemmeringen opwerpen voor instellingen die ook duale bachelors opleidingen willen aanbieden. Daarbij houd ik staande dat duaal leren niet plaatsvindt gedurende de eerste periode met een studielast van 42 studiepunten.

5. Verdere procedure

Met deze brief heb ik u geïnformeerd over mijn voornemens met duaal leren in het wo. Artikel IX, lid 7 wet Hoopwetgeving 1996 (Stb. 1998, 216) bepaalt dat bij Kb te bepalen datum voor het wo ook artikel 7.7 WHW zal gelden, waarmee duaal leren in het wo net als in het hbo een reguliere leerroute is.

De minister van Onderwijs, Cultuur
en Wetenschappen,

(drs. L.M.L.H.A. Hermans)

Bijlage bij brief, kenmerk WO/B/2001/40652, aan de voorzitter van de Tweede kamer der Staten-Generaal

Advies toekomst duaal wetenschappelijk onderwijs van de klankbordgroep duaal academisch onderwijs

De klankbordgroep duaal academisch onderwijs is samengesteld uit de onafhankelijke leden dr. ir. B. Veltman (voorzitter), prof. dr. B. Hövels en prof. dr. J. Kessels alsmede vertegenwoordigers van VNO-NCW, MKB-Nederland, Vakcentrale FNV, Lsvb, ISO en de VSNU.

Inleiding en voorgeschiedenis

In 1998 zijn experimenten met duaal academisch onderwijs gestart. De klankbordgroep heeft als taak te adviseren over de toekomst van duaal academisch onderwijs na afloop van de experimenteerperiode. Basis voor haar aanbevelingen vormt vooral het recente evaluatierapport van de inspectie¹. Daarnaast is door het IOWO te Nijmegen in 2001 een strategische verkenning uitgevoerd naar de mogelijkheden van duaal academisch onderwijs².

In het navolgende beziet de klankbordgroep de experimenten vanuit twee optieken. Eerste optie wordt gevormd door de wettelijke eisen die aan duaal onderwijs zijn gesteld. Ten tweede heeft de klankbordgroep de experimenten beoordeeld vanuit een inhoudelijk beoordelingskader zoals dat door de commissie Veltman en door de onderwijsinspectie is ontwikkeld. Op basis hiervan formuleert de klankbordgroep haar oordeel en aanbevelingen.

Evaluatie van de experimenten met duaal academisch onderwijs

1. Wettelijke vereisten

Door de wet worden de volgende eisen aan duaal academisch onderwijs gesteld:

- de duale opleiding heeft een wetenschappelijk karakter;
- draagt bij aan de ontwikkeling van het stelsel van hoger onderwijs, onder meer in de zin dat het bijdraagt aan differentiatie in leerwegen;
- voorziet in een maatschappelijke behoefte;
- er is geen werkperiode in de propedeutische fase;
- er wordt een beredeneerd aantal studiepunten aan de werkperiode toegekend;
- opleidingen mogen studenten niet selecteren;
- het collegegeld wordt jaarlijks vastgesteld door de onderwijsinstelling;
- de Onderwijs- en Examenregeling van de duale opleiding wordt aangepast;
- er is een tripartiete leerarbeidsovereenkomst.

Bevindingen inspectie

De onderwijsinspectie heeft geconstateerd dat alle duale opleidingen voldoen aan de wettelijke vereisten en dat dit in de praktijk geen problemen heeft opgeleverd.

2. Beoordelingskader commissie Veltman / onderwijsinspectie

¹ Inspectie van het onderwijs, Duaal academisch onderwijs: de werkplek als academische leerplek?, Inspectierapport, nr. 2001-5, Utrecht 2001.

² Dr. J.F.L.H. van den Broek, *Duaal academisch onderwijs: een strategische toekomstverkenning*, IOWO, Nijmegen 2001.

De commissie Veltman heeft in 1998 criteria opgesteld voor duaal academisch onderwijs³. Veltman c.s. zien als onderwijskundige kenmerken van een duale opleiding:

1. de werkperiode is voldoende geïntegreerd in het curriculum (ook in de werkperiode wordt geleerd in het kader van de studie);
2. de werkplek voldoet aan hoge kwaliteitseisen ten aanzien van wetenschappelijke interesse en bijpassende deskundigheid en draagt bij aan de academische vorming;
3. het studietraject bevat een voorbereiding op de werkperiode;
4. de duur van de werkperiode is voldoende (zes maanden wordt minimaal gevonden);
5. een duale opleiding duurt in principe langer dan het voltijdse equivalent. Weliswaar kan sommige kennis en vaardigheden sneller in een praktijksituatie worden aangeleerd, maar een werkweek kan doorgaans niet evenveel aan het bereiken van de eindtermen bijdragen als een week waarin volledig gestudeerd wordt.

De onderwijsinspectie heeft in 2001 mede op basis van het kader van de commissie Veltman een uitgebreid beoordelingskader ontwikkeld dat stoelt op vier kwaliteitscomponenten. Tezamen is dit kader te zien als een soort ideaalbeeld van een duale academische opleiding.

De klankbordgroep omschrijft dit ideaalbeeld als volgt:

- Herschikking curriculum

Een duale opleiding kent een herschikking als het gaat om de indeling en opzet van het curriculum. Voor de werkplek zijn duidelijk de specifieke eindtermen beschreven binnen het studietraject en is het academisch niveau geëxpliciteerd. Het studietraject biedt een adequate voorbereiding op het werktraject. Studie- en werktraject zijn inhoudelijk goed op elkaar afgestemd; het opleidingsprofiel bevat een inhoudelijk beredeneerd en volgtijdelijk verband tussen de curriculumonderdelen.

- Het onderwijsproces

Er is een didactisch concept en onderliggende onderwijsvisie waarin leren en werken als een geïntegreerde leerproces worden beschouwd. Een duale opleiding beschikt over kwaliteitscriteria waarmee men kan bepalen of een werkplek over voldoende leerpotentieel beschikt. De vorm en de intensiteit van de begeleiding op de werkplek is uitgewerkt in een begeleidingssysteem. Er is een adequate registratie van de studievoortgang op de werkplek. De criteria en toepassing daarvan bij de beoordeling van de studievoortgang zijn helder omschreven. Inhoud en organisatie van de duale opleiding staan de studeerbaarheid niet in de weg. De onderwijs- en examenregeling bevat heldere informatie over de studielast en -duur.

- Het kwalitatieve rendement

De opleiding beoordeelt of de door studenten bereikte eindkwalificaties inhoudelijk overeenkomen met de eindtermen die voor de opleiding zijn vastgesteld. De opleiding gaat na of de eindtermen voor het werktraject voldoende relevant zijn voor de kwalificaties van afgestudeerden.

- Randvoorwaarden

Een duale opleiding treft gerichte scholingsvoorzieningen om de kwaliteit van de begeleiding op de werkplek te optimaliseren. Er is sprake van een systeem van kwaliteitszorg en van borging van programma-onderdelen; via regelmatige evaluatie wordt nagegaan of de gerealiseerde kwaliteit aan de gestelde verwachtingen voldoet.

³ Commissie Veltman, *Beoordeling experimenten duale opleidingen wetenschappelijk onderwijs*, Advies eerste en tweede tranche experimenten, Ministerie OCenW, april 1998 en maart 1999.

Bevindingen inspectie

De inspectie trekt op basis van haar evaluatie-onderzoek twee conclusies die de klankbordgroep hier wil aanhalen. Ten eerste hebben de experimenten met duaal academisch onderwijs nog niet geleid tot werkelijk duaal onderwijs, in de zin dat het bovenstaande ideaalbeeld is benaderd. Overwegend is sprake van 'voltijds-plus' opleidingen waarbij de werkperiode plus een voorbereiding daarop min of meer is toegevoegd aan het reguliere programma. Van een kritische beschouwing van de doelstellingen en eindtermen voorafgaande aan de inrichting van het opleidingsprogramma, is veelal geen sprake geweest. Daardoor ontbreekt een heldere conceptualisering. Tweede belangrijke kanttekening is dat de borging van de kwaliteit nog niet voldoende is geregeld. Bij geen enkele duale opleiding is een integraal kwaliteitszorgsysteem geïmplementeerd. Borging is vooral nodig ten aanzien van de mate waarin een arbeidsorganisatie kan voldoen aan de verschillende kwaliteitscomponenten van werkplekleren. Expliciete criteria waaraan opleidings- en werkbegeleiders zouden moeten voldoen ontbreken meestal.

Kwaliteit op zichzelf is goed

Op de kwaliteit en het academische niveau op zichzelf genomen is geen kritiek. Veel werkgevers, studenten en opleidingen omschrijven het niveau als academisch-plus, omdat duale studenten in feite het gehele voltijd programma volgen en in aanvulling daarop nog de duale componenten.

Conclusies klankbordgroep

Academisch karakter

De klankbordgroep concludeert dat met het voldoen aan de wettelijke vereisten een belangrijke vrees uit de beginperiode is ondervangen, namelijk dat bij duale opleidingen het wetenschappelijk karakter onder druk zou staan. De inspectie constateert dat de huidige duale opleidingen de gemiddeld betere en beter gemotiveerde studenten trekken, samenhangend met de zwaarte van de duale programma's. In dit kader verwijst de klankbordgroep ook naar het onderzoek van het IOWO. Daaruit blijkt dat de keuze voor duaal studeren bij de huidige studenten voortkomt uit een intrinsieke motivatie voor de koppeling tussen wetenschap en arbeidsoriëntatie. De verwachting dat duale studenten meer op beroepsuitoefening zouden zijn gericht kon niet worden bevestigd. Uit het onderzoek komt naar voren dat de huidige lichte duale studenten bewust en op 'goede' gronden heeft gekozen voor duaal onderwijs. Wel plaatst de klankbordgroep de kanttekening dat de huidige kleinschaligheid van het experiment veel persoonlijke begeleiding heeft toegelaten van overwegend gemotiveerde studenten. Dit kan niet verwezenlijkt worden bij grote aantallen studenten van gemiddeld niveau, tenzij opleidingen investeren in extra docenten of begeleiders. De duale opleiding als 'panacee' voor een niet-bekostigd 5^e studiejaar voor iedere student in de opleiding acht de klankbordgroep een proces waaraan risico's zitten.

Dualisering nog niet afgerond

Bij de kanttekening dat van echt duaal onderwijs nog nauwelijks sprake is, is voor de klankbordgroep de kernvraag waarom de huidige experimenten nog niet hebben geleid tot een werkelijk duaal aanbod. De klankbordgroep meent dat dit mede ligt aan de beperkte tijd die beschikbaar was voor een werkelijke vernieuwing van het curriculum. Van belang is hierbij geweest dat er in de academische wereld een zekere scepsis bestaat ten opzichte van duaal onderwijs. De klankbordgroep meent dat duale opleidingen juist om die weerstanden te ondervangen veelal zo dicht mogelijk bij de voltijds opleidingen zijn gebleven. Ook de onderwijsinspectie constateert dat het

verkrijgen van draagvlak vaak meer tijd kostte dan aanvankelijk werd verondersteld. De duale opleidingen kozen daarom in veel gevallen voor de voorzichtige weg, hetgeen betekende dat zij voornamelijk aansloten bij het voltijds programma.

De klankbordgroep verwacht dat in de toekomst duale opleidingen verder de weg zullen verkennen naar werkelijke dualisering en verdergaande vernieuwing van het curriculum. Zij constateert dat in de praktijk ook reeds veelbelovende aanzetten zijn te zien.

Kwaliteitsborging

De constatering van de inspectie dat de kwaliteitsborging veelal niet is geëxpliciteerd, acht de klankbordgroep van groot belang. Borging van de kwaliteit van vooral de leerwerkplek is essentieel en wordt temeer van belang bij een verdere dualisering, wanneer er werkelijk delen van het curriculum worden ondergebracht buiten de universiteit bij een arbeidsorganisatie. De vorderingen van studenten zijn dan afhankelijk van de kwaliteit en aard van de werkplek.

Positieve aspecten

De klankbordgroep ziet zeker positieve aspecten aan de experimenten met duaal onderwijs. Gebleken is dat het proces van dualisering in de praktijk veel in gang heeft gezet en dat de in het kader van duaal onderwijs gevoerde discussies en de reeds doorgevoerde vernieuwingen een breder belang kunnen hebben voor het hele wetenschappelijk onderwijs. Naar het oordeel van de klankbordgroep zijn positieve elementen van het proces van dualisering:

1. het stimuleert de discussie over wat academisch niveau is en hoe dat te doceren. Het noodzaakt opleidingen na te denken over de fundamentele vraag welke vaardigheden relevant zijn en op welke manier die het beste aangeleerd kunnen worden.
2. er is een sterke nadruk op academische vaardigheden die door alle betrokkenen hoog wordt gewaardeerd;
3. het draagt bij aan de variëteit aan leerwegen en verbreding van het opleidingspalet. Dit maakt universitair onderwijs aantrekkelijk voor een breder publiek, ook in het kader van een Leven Lang Leren;
4. het leidt tot wederzijds positief gewaardeerde contacten tussen opleiding / docenten en het veld; geeft aanleiding tot nieuwe openingen vanuit de universiteit richting werkveld;
5. het draagt bij aan de arbeidsmarktpositie van studenten. De bevinding is dat duale studenten niet alleen op een hoger niveau en tegen betere voorwaarden kunnen starten, maar ook dat duale studenten met hun werkervaring een beter onderbouwde keuze kunnen maken voor een eerste werkkring na het afstuderen.
6. duaal academisch onderwijs voldoet in een aantal disciplines aan een maatschappelijke behoefte, zowel bij studenten als bij bedrijven;

De klankbordgroep beschouwt duaal onderwijs mede hierom als een potentieel waardevolle vernieuwing en een verrijking van het WO.

Aandachtspunten

In het navolgende gaat de klankbordgroep ook in op enkele aspecten van duaal onderwijs die van belang zijn voor de toekomst.

- **Kosten duaal onderwijs**

Veel opleidingen geven aan dat duaal onderwijs relatief hoge kosten met zich brengt, vanwege het maatwerk dat geleverd moet worden. De inspectie constateert dat vooral de benodigde coördinatie en het ontwikkelen van een

vernieuwd curriculum voor opleidingen aanzienlijke financiële consequenties hebben. Dit kan gevolgen hebben voor de continuïteit van duaal onderwijs.

- **Fiscale facilitering**

In het HBO en MBO zijn er fiscale faciliteiten voor werkgevers die leerlingen tijdelijk aanstellen op een leerwerkplek⁴. Er is thans geen fiscale facilitering van werkgevers die een universitaire student in dienst nemen in het kader van een duale opleiding. Dit kan aanbod van leerwerkplaatsen in het WO mogelijk in de weg staan. In de afgelopen periode is er geen gebrek geweest aan leerwerkplekken, omdat veel werkgevers op de huidige krappe arbeidsmarkt graag vroegtijdig in contact komen met studenten in de afstudeerfase. Bij een economische laagconjunctuur kan fiscale facilitering wel uitkomst bieden. Bovendien meent de klankbordgroep dat een fiscale faciliteit in overeenstemming is met het leerkarakter van de werkperiode en de investering in begeleiding die van de werkgever wordt verwacht.

- **Accreditering**

Voorzover het proces van dualisering doorzet richting werkelijk duale opleidingen, zal het curriculum van een duale opleiding meer zichzelf staan en anders zijn ingericht dan een voltijds leertraject. Het accreditatieorgaan zal ook duale opleidingen moeten accrediteren. Daartoe is het nodig dat er kennis en ervaring is omtrent de bijzondere aspecten van duale leerroutes in het WO, zodat daarmee bij accreditatie rekening kan worden gehouden.

- **Studiepunten voor werkperiode**

De klankbordgroep meent dat ook in de nieuwe bachelor-master structuur opleidingen een eigen afweging moeten kunnen blijven maken om beredeneerd studiepunten toe te kennen aan werkperiodes. Thans kennen alle duale opleidingen (zeer) weinig studiepunten toe aan de werkperiode. De inspectie meent dat het mogelijk is om aan de werkperiode studiepunten toe te kennen die overeenkomen met de werkelijke studiebelasting. Voorwaarde daarbij is dat er een goed doordacht duaal opleidingsprofiel is uitgewerkt in een curriculum waarbij een deel van de eindtermen op de werkplek worden verworven. In dat geval hoeft een duale studie niet substantieel veel langer te duren dan de voltijds route. De klankbordgroep acht het gewenst dat in de toekomst de werkperiode met meer studiepunten wordt bedeeld.

- **Duale masters en duale bachelors**

In het toekomstbeeld van duaal academisch onderwijs overheerst de duale master, waarbij in de bachelorfase voorbereidende vakken gevolgd kunnen worden. Evenwel kan ook een duale bachelor perspectief hebben, vooral als aantrekkelijke leerroute voor werkenden. Dualisering van bacheloropleidingen maakt het tevens gemakkelijker om in het voortgezet onderwijs leerlingen te enthousiasmeren voor een alternatief en voor sommigen meer aantrekkelijke leerweg die aansluit op het voortgezet onderwijs (afgezien van de niet-duale propedeuse). Vooral de instroom in kleine opleidingen (beta, kleine letteren e.d.) zou hiervan kunnen profiteren.

Advies klankbordgroep

Hieronder vat de klankbordgroep haar advies samen.

⁴ Vanaf 1997 kunnen werkgevers in de technisch-commerciële bedrijfssectoren per HBO-student-werknemer een bedrag van maximaal 4.500 gulden in mindering te brengen op de loonheffing. Het salaris mag maximaal 130 % van het minimumloon bedragen.

- 1. De klankbordgroep adviseert duaal academisch onderwijs in de WHW op te nemen als nieuwe reguliere leerroute en bestaande criteria en elementen uit het beoordelingskader in de wet op te nemen*

Duaal als reguliere leerroute betekent volgens de klankbordgroep dat het duale karakter moet worden vastgelegd op het diploma.

De klankbordgroep heeft overwogen om het bestaande voorwaardelijke karakter voor een bepaalde periode te handhaven, teneinde nog enige tijd grip te houden op het verdere proces van dualisering, dat immers gemakkelijk kan uitlopen in een deeltijdstudie of een 'stage-plus variant'. De klankbordgroep heeft evenwel geen overwegende bezwaren tegen een beheersbare groei. Tot nu toe is de kwaliteit van alle duale opleidingen voldoende gebleken en het academisch niveau wordt niet betwijfeld. Het lijkt daarom niet passend een vertragende drempel op te werpen voor nieuwe duale opleidingen.

Wel onderschrijft de klankbordgroep de kritische noten van de onderwijsinspectie; de accreditatie dient rekening te houden met deze heel wezenlijke punten.

- 2. De klankbordgroep beveelt in dit kader aan dat de onderwijsinspectie over enige tijd opnieuw duaal academisch onderwijs nader onderzoekt op met name de borging van de kwaliteit van de werkplek en de onderwijskundige conceptualisering van duaal leren.*

Een nauwgezette monitoring van het proces van dualisering acht de klankbordgroep temeer van belang omdat de experimenten tot op heden overwegend kleinschalig zijn geweest. Schaalvergroting zal zeker zijn invloed hebben. Duaal onderwijs is immers een onderwijsvorm die relatief veel aandacht, betrokkenheid en coördinatie van docenten (en studenten) vereist. De al genoemde drift naar 5-jarige opleidingen kan een oneigenlijke inrichting van duaal academisch onderwijs inluiden. Bij schaalvergroting is er de mogelijkheid dat het onderwijs her en der verwatert tot een 'stage-plus' variant. In de praktijk kunnen dan grote verschillen optreden tussen verschillende opleidingen die zich alle als duaal aanprijzen.

De klankbordgroep verwacht in dit kader dat in de praktijk van visitatie / accreditatie van duale opleidingen het belang van kwaliteitszorg die recht doet aan de bijzondere aspecten van duaal onderwijs wordt onderkend en de benodigde expertise ontstaat.

- 3. Omdat de expertise met accreditatie van een duale leerroute in het WO zich nog moet ontwikkelen, verdient expertiseontwikkeling ondersteuning, teneinde recht te kunnen doen aan de grote verschillen in inrichting van het leerproces tussen voltijds, deeltijds en duale leerroutes.*

Landelijke expertisecentra of overlegplatforms zoals het Landelijk Overleg Duaal Academisch Onderwijs, kunnen een heel nuttige rol spelen bij de verdere kennisontwikkeling inzake duaal academisch onderwijs.

In de toekomstige praktijk van accreditatie kan de commissie zich goed voorstellen dat het Nationaal Accreditatieorgaan (NAO) op verzoek van een duale opleiding het aspect 'dual' meeneemt in het oordeel. Het NAO kan dan bijvoorbeeld uitspraak doen over bijzondere kwaliteitsaspecten die met de dualiteit verbonden kunnen zijn.

Geconstateerd is dat de extra kosten van duaal onderwijs een belemmering kunnen vormen voor de continuïteit.

4. *De klankbordgroep adviseert om bij de gedachtevorming over een toekomstig bekostigingsstelsel de vraag mee te nemen hoe in de bekostiging en overige voorwaarden meer tegemoet kan worden gekomen aan kostenverschillen die voortkomen uit differentiatie in onderwijsaanbod. De klankbordgroep wijst de mogelijkheid dat werkgevers direct bijdragen aan kosten van een initiële opleiding af.*

Het aanbod van leerwerkplekken en de begeleidingscapaciteit op de werkplek is naar oordeel van de klankbordgroep gediend met fiscale facilitering.

5. *De klankbordgroep adviseert voor duaal WO een met het HBO vergelijkbare fiscale faciliteit in te stellen.*

De klankbordgroep meent dat er ruimte is voor en behoefte aan zowel duale masters als duale bachelors.

6. *De klankbordgroep adviseert geen belemmeringen op te werpen voor dualisering van bacheloropleidingen in het WO. Wel dient voorwaarde te blijven dat duaal leren niet plaatsvindt gedurende het eerste studiejaar, c.q. de eerste periode met een studielast van 42 studiepunten.*

Dit laat onverlet dat dualisering van masters opleidingen de meest waarschijnlijke weg zal worden.

De klankbordgroep ziet graag dat universiteiten de kansen nemen die dualisering biedt op onderwijskundige vernieuwing en vruchtbare openingen naar het werkveld. De klankbordgroep rondt haar conclusies daarom af met de wens dat de universiteiten bij de herinrichting van studierichtingen n.a.v. de invoering van een bachelor-master structuur, duale trajecten vormgeven die zoveel mogelijk recht doen aan het hiervoor beschreven ideaalbeeld. Universiteiten en hogescholen zouden ervaringen met duaal onderwijs kunnen uitwisselen teneinde daar samen beter van te worden.

Tot slot: de rol van de klankbordgroep

Met dit advies ziet de klankbordgroep haar rol als inrichter en evaluator van het experiment met duaal academisch onderwijs als afgerond.